

XII. PÜSPÖKI JELENTÉS

1933. november 18.

Ravasz László az Országos Református Lelkészegyesület 1933-as konferenciáján -
„Augusztus 24-én Nagykőrösön az Országos Református Lelkészegyesület
konferenciáján vettem részt egy rövid előadással...”

Nagyméltóságú Főgondnok Úr!
Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

A méh méztartó sejtje annyira egyforma, hogy mikor a francia forradalomban a mértékegységet meg akarták állapítani, komoly javaslatként latolgatták, ne vegyék-e egységül a hatszögű méhsejt egyik oldalának hosszúságát. Bármilyen egyforma is a sejt-keret, mégis minden évben új mézzel telik meg, s mindenik évjárat mézében annak a nyárnak színe, sorsa, íze, zamata illatozik. Így helyezkedik el püspöki jelentésem szinte változatlan keretei között a mindenkori termés változatossága és zamatában a múlt idők ízét érezzük.

Búcsúzások

Legelőször halottainktól köszönünk el. A felvidéki magyar reformátusok egyik nagy seregének volt erős és hű pásztora Péter Mihály. Ha nincs összeomlás és odafenn külön világ nem alakul ki, talán sohasem fejlődik ki az ő éles és jelentős egyénisége. Szomorú idők fénytörése alakját megnövelte, s ő hozzáért sorsához bátorságban, kockázatban és szenvedésben. Minden magyar református lelkész lelki köntöse alatt meg lehet találni a gályarabok viseltes és szent gúnyját; Péter Mihálynak is ez volt a palástja, Nessus-inge és bíbora. Hirtelen tűnt el egy jajszóval, mint a végletekig feszített húr. Áldás emlékére! Utánna Idrányi Barna következett a megáldoztatás trónusán. Még nem is köszönthettük, már is búcsúzunk tőle. Kitépett levél a magyar kálvinizmus történetéből, egyetlen lobbanásban elégő gyertya. Kihúnyta még ijesztőbbé teszi azt a homályt, amelyet hiába próbált átvilágosítani. Kerecsényi Zoltán solti esperes távozott el közülünk a télen. Komoly, hallgatag alakja kitűnő képe volt a magyar embernek és a református lelkésznek. Minden igaz magyar, ekét tartva, magot szórva, friss mezőt kaszálva, áldást takarítva be, olyan egyenletes, mély, szóttalan, magában bízó, szerény és megbízható, amilyen ő volt. Bölcs ember volt, ha nem is tudós, ítéletet termelt és nem ötleteket, valóságban élt és valóságot formált, fantáziátlanul, de keményen, pontosan és rendszeresen. Nem volt modern, mert nem volt divatos, de jellemének olyan vonásai voltak, amelyek nem avulnak el, s minél időszerteletlenebbekké válnak, annál becsebbek. Nyugodt ereje sok gyöngédséget, szilárdsága sárga tartó hűséget, bátor, szókimondó természet sok meleg érzést és tiszta derűt rejtegetett magában. Sok ilyen lelkipásztort, sok ilyen magyart kívánok egyházkerületemnek! Hamar István is váratlanul hagyott el bennünket. A Dunamelléki Egyházkerületben nagyon sok lelkész volt a tanítványa. Minden jelentősebb egyházi ember barátjának vallotta magát és senki sem volt, aki tisztelői közé ne sorozta volna magát. Különösen megnyerő, bizalomkeltő volt közvetlen és természetes egyénisége. Tiszta ítélete, gyakorlatias, bölcs és mégis pontos értelme a régi magyar táblabírókra és publicistákra emlékeztetett. Költői hevülete, soha meg nem csappanó, de sohasem szertelenkedő lelkesedése állandó ifjúságot biztosított lelkének. Ezért volt jó tanár, még jobb nevelő. Nevelői munkájában nemcsak a diákoknak, hanem egész emberöltőjének kedves tanítója, mindenkiné – valakije. Varga Nagy István egyházkerületi tanácsbíró hosszú és eredményekben gazdag élet alkonyán búcsúzott el tőlünk. A régi magyar magas tisztviselői kar kemény választékos és rátartós alakja volt, aki azonban jelleme tisztaságával, lényé erkölcsi szigorúságával, nagy bírói tudásával maga iránt nemcsak tiszteletet, hanem egyenesen vonzalmat és ragaszkodást tudott ébresztetni. Áldott emlékezete! Lelképásztoraink közül halotti mezben, arccal az örök fényesség hegyei felé fordulva, zárandokolnak el emlékezetünk meghajtott zászlója előtt vitéz Jávor János sellyei lelkész kemény magyar alakja, Gulyás Lajos szőlői lelkész, keresztje alatt roskadozva; Biberauer Tivadar összeomlott álmvilága betheli kövén lehelvén ki hű és tiszta lelkét; Tokay Istvánnal egy régimódi, de igazi pásztor tűnt el közülünk

s Szánthó Gézában a melegszívű, hálás és hű lelket siratjuk. Két női lélekről is megemlékezünk. Hazánk nemeslelkű barátnője Kuyper Henrietta eltűnő alakja után mondjunk áldást, s van egy ígénk és könnyünk Biberauer Richárdné sírjára, ki a magyar diakonisszaképzés sokak előtt ismeretlen, de szemünkben legjelentékenyebb, s Istentől leginkább megáldott személyisége volt.

Üdvözlések

A könnyhullatás házából térjünk a vigasság házába és üdvözljük azokat, akikből az élet ígérete néz a szemünkbe. Elsősorban báró Vay László tiszántúli főgondnok urat, a nagy Vay Miklós unokáját, aki patriarchai korban vezérelte népét, ezelőtt 50 esztendővel, az egységes magyar református egyház ígéret földjére. Nagy emlékek és nagy ígéretek fiatal vezérét szeretettel köszöntjük, s szívből kívánjuk, hogy őrhelyén sokáig megálljon. Kurdi Béla solti esperes ül a Kerecsényi Zoltán helyén. Régi kedves ismerősünk, akit a többre biztatás alkalmából meleg szívvel köszöntünk a vének legbelsőbb tanácsában. Küldjük meleg köszöntést Ágoston Sándornak, aki az alkotmányát újonnan és véglegesen megnyert jugoszláviai magyar református keresztyén egyháznak első püspöke. Egész egyházkerületünk büszkesége dobbant meg, mikor a magyar országgyűlés az ország kormányzójának jelölése alapján egyhangúlag Teleki Tibor grófot, a pesti egyházmegye gondnokát választotta meg a magyar szent korona őrévé. Díszes közjogi méltóságában szívből köszöntjük. Üdvözljük Benedek Sándor tolnai gondnokot az I. oszt. magyar érdemrenddel való kitüntetése alkalmából és Kontra Aladár tanácsbírót kormányfőtanácsossá történt kinevezése alkalmából s meleg kézzorítással emlékezünk meg arról, hogy az idén telt le tíz esztendeje Varga Sándor vértessaljai esperes szolgálatának. Ezelőtt tíz évvel ő volt az esperesi kar Benjáminja, íme most már öregségben a harmadik.

Egyháztörténelmi események

Ez az esztendő megint Luther Márton felé fordította a világprotestantizmus hálás figyelmét. Református hitünk minden igazságának boldog megvallásával hálásan hirdetjük, hogy mi annak a reformációnak vagyunk gyermekei, amely a Luther prófétaságából indult meg. Tehát Luther épen annyira a mienk is, mint bárkié, aki róla neveztetik. Ő benne látjuk a reformátori lélek szent kénytelenségét, azt a bizonyos „másként nem tehetek” állapotot, amelyből szükségképen születik az új élet. Ahol a Duna forrása az ősgermán erdőben felfakad, hiába próbálná valaki tenyerével, cementet vakoló kanállal, földet oda kaparó kapával elnyomni a felfelé törtető víz sugárt, lehetetlenségre vállalkozik, mert az a víz nem ott támad, ahol felfakad, hanem beláthatatlan hegyrendszerek, plánétákat formáló természeti erők, s a világteremtés szerkezetében nyugvó előzetes rendelés folyománya. Luthernek reformátornak kellett lennie, mert Luther volt: hívő lélek, halálosan komoly jellem, mérhetetlen és tragikus valóságérzéssel megáldott hős egy olyan korban és olyan helyen, ahol és amikor döntő tényezők könnyelműsége előtt minden relatívnak tetszett, semmi sem volt eléggé pontos, s elegendőnek látszott a – látszat. Az örök profetizmus romboló és alkotó, egyszóval újjáteremtő ereje testesül meg a Luther roppant egyéniségében, akiben elsőszülött testvérét ismeri fel mindenki, ha van tapasztalata a lélek titokzatos, keserves és tragikusjárásáról, amit földi szóval, történelmi kifejezéssel reformációnak neveznek.

Várákozással szemléli a világ azt a roppant vonaglást, amely Európa leghatalmasabb népének, a németnek életét alakítja át. Ahol hegyek születnek és völgyek támadnak, ahol a magasság mélységgé s a mélység magassággá változik, gyakran megtörténik, hogy elpusztulnak a madárfészkek, semmivé lesznek városok, pusztasággá válnak kies ültetvények. Új világ áldozatok és tévedések nélkül nem születik. Azért ne siessünk az ítélettel. Nyugat-Európában ma nincs népszerűtlenebb nemzet, mint a német,

mert erről a népről mindenki rosszat tart, aki nem ismeri. Mi ismerjük és tudjuk, hogy ez a nagy nép lehet nagy tévedések áldozata, de könnyelműsége, léhaságra nem kapható, s legfőbb jellemvonása a valóság és az igazság előtt való hódolat. A lelkiismeret népe nem tehet erőszakot a lelkiismereten és sohasem felejtetheti el, hogy nagy nemzet csak szabad nemzet lehet. Nem lehet tudni, hogy a jelenlegi életformák mennyi állandóságot mutatnak, de egy bizonyos, a német léleknek egy olyan kimélyülésével, megkomolyodásával, áthévesülésével és újjáulásával állunk szembe, amilyet ez a nép a reformációban, a harmincéves háború után és a Napoleoni harcok után élt át. Németország a lelkiség síkjában éli át a maga forradalmait, s a mai időköt a német lélek legnagyobb forradalmának lehet nevezni. Bár épen alaposága és rendszeressége miatt hajlamos a túlzásra és a végletre, a német szellem még mindig reformálta és korrigálta önmagát. Most is megtalálja a helyes utat, hogy a nemzeti megújulás ne járjon az egyház örök javainak kárvallásával s a faj és a vér egyébként nagy gondolatáért cserébe ne adja az evangéliumot. Mert mit használ, ha valaki az egész világot megnyeri is, de lelkében kárt vall?

Az idén tartotta meg a Presbiteri Világszövetség 14-ik konciliumát Belfastban. Az egyetemes konventnek megtettem jelentésemet ottani tapasztalataimról, itt csak azt emelem ki, hogy ez a koncilium két nagy tanúsággal szolgált. Az egyik az, hogy a tiszta református élet- és világnézetnek a kor nagy izgató kérdéseivel szemben épenúgy meg kell nyilatkoznia, mint minden más szellemi nagyhatalom megnyilatkozik a maga missziói tudata teljességéből. Évégre alakított a nagy gyűlés egy olyan tanácsot, amelynek tiszte a református világfelfogás megszólaltatása konkrét esetekben. Másik tanúság az volt, hogy az ifjúságot szorosan bele kell vonni a Presbiteri Világszövetség munkájába, mert csak így biztosítható a református életelvek állandó hatása a nemzedékváltás zökkenői között.

A magyar belmissziói mozgalmak munkásai és barátai az idén ismét ünnepet ülnék. Ötven esztendeje annak, hogy az első Keresztyén Ifjúsági Egyesület Magyarországon Szilassy Aladár és Szabó Aladár kezdeményezésére megindult. Sok minden történt e félszázad alatt. Terjedt, nőtt, gyümölcsözött ez a palánta is, de igazi győzelme nem is önmagában van, hanem abban, hogy ötven év múlva az egyetemes magyar református egyház a munka református ágát hivatalos munkájának deklarálta. Szeretném hangsúlyozni, hogy belátható időn belül egyházi életünk legfontosabb munkája az ifjúság gondozása lesz. Életképességünk mérvét az mutatja, évente hány új ifjúsági egyesület alakul, hány gyülekezetben indul meg a komoly és öntudatos ifjúsági munka. Az még nem elég, hogy valahol jóakarattal nézik az ifjúság önképző és szórakozó munkáját. Olvasóköri szervezésével, jámborcélú táncmulatságok rendezésével az ifjúsági munka megoldva nincs. Az ifjúsági munka ott komoly és igazi, ahol a vének irányításával ugyan, de maga az ifjúság evangélizálja önmagát ama nagy felelősség tudatában, amelyet a mindenkori hívő kisebbség hordoz kortársainak nagy seregéért. Ezért akár egyesületi keretek között, akár anélkül, minden gyülekezetben meg kell alakulnia a Bibliát olvasó, imádkozó, egymás életét biztonyságtételekkel alakító ifjúsági munkának, amely épen tisztasága, egysége és egyetemessége érdekében a református keresztyén ifjúsági egyesületek nagy szövetségének élő tagjául vallja magát. Kérem esperes urakat, belmissziói előadókat, minden lelkipásztort, szíveskedjenek ezt a munkát legfontosabb és legsürgősebb munkájuknak tekinteni. A következő éveket, ha Isten éltet, épen az ifjúsági munka irányítására, ellenőrzésére és fejlesztésére kívánom fordítani. A fiú-ifjúsági munka mellett, amely régebbi, szélesebb, sürgősebb munka, ne feledkezzünk meg a leányegyesületek munkájáról sem, amely az egyháztól még szervezeti függetlenségben ugyan, de már református ág szervezésével, módszerben, célban és lélekben ugyanazt a munkát végzi, mint a fiú-ifjúsági egyesület. Kérésüket, amelyben egy új alkotásuk támogatása végett fordulnak egyházkerületünkhöz, melegen ajánlom az atyák jóindulatába.

Az emlékek során újuljon meg előttünk Török Pál püspök alakja, halála évének ötvenedik visszatérte

alkalmából. Szász Károly felette tartott emlékbeszédében idézte a Szent Pál-templom építőjének az oltár melletti sírkövére vésett epitáfiumát: Őt keresed? Nézz körül! Még mindig belőle élünk. Hány intézményünk minden kövére ezt mondhatjuk: Ez Ő!

Zsinati törvények

Az 1934. év január elseje kiemelkedő dátum jelenkori egyháztörténetünkben. Ekkor lépnek életbe a módosított és átjavított egyházi törvények. A Kormányzó Úr Őfőméltósága 1933. október 31-én megerősítette ezeket a törvényeket. Bár a törvénynek értéke felett az idő dönt az alkalmazhatóság mértéke szerint, mégis meg kell mondanunk, hogy az új egyházi törvény rendszertani szempontból érdekes és jelentős alkotás. Határozottan érzik rajta napjaink lappangó reformatori szelleme. Sok fontos helyen bátran visszatért a reformátorok tanításaiban, hitvallásainkban és a Szentírásban lüktető életáramláshoz. Kétségtelenül átmeneti értékű munka. A megelőző törvényeket kellett átalakítani, közelebb vinni az ősi református igazságokhoz, anélkül azonban, hogy ennek a válságos korszaknak egy új törvényadás kockázatát kelljen vállalnia. Innen támad a törvény tengelyének eltolódása, különösen, ha a születési idő szerint állítjuk egymás után az egyes törvénycikkeket. Legkevesebb a reform az iskolaügyi törvényen, legtöbb az egészen új missziói törvényen. Mindenesetre egy olyan irányvétel érvényesül döntő erővel az új törvénykönyvben, amely még évtizedek múlva hozza meg igazi gyümölcsét, ha a végrehajtást ugyanaz a szellem hatja át, amely a törvényhozást ihlette, tudniillik a református ébredés bátor szolgálata. Azért már most, mintegy „előversengésül” hangoztatom, hogy a törvény akkor fog testünkre illeni, ha azt a lelki gyarapodást megvalósítjuk, amelyet a törvényhozás a szakaszok kiszabásánál számbavett.

Szolgálataim

Tavalyi közgyűlésünkől a mostaniig terjedő időben a következő szolgálatokat végeztem a rendes lelkipásztori és püspöki kormányzati munkákon kívül. December 17-én a nagyenyedi diákok körében előadást tartottam, december 18-án az újpesti renovált templomot felszenteltem. Január 9–15-ig a kecskeméti iskolákat látogattam meg, a tanítónőképzőt, a leánylíceumot és a reálgimnáziumot. Külön foglalkoztam tanárokkal, ifjúsággal, szülőkkel, presbitériummal és iskolaszékekkel. Meglátogattam az ifjúsági egyesületi munkákat és január 15-én a kecskeméti református iskolanapon szószéki szolgálatot végeztem. Január 16-án Nagykőrösre mentem, ahol szintén három iskolát, tanítóképzőt, gimnáziumot és polgári iskolát látogattam meg ugyanilyen program szerint, mint azt Kecskeméten tettem és a rá következő vasárnapon január 22-én a nagykőrösi református iskolanapon végeztem az istentiszteletet. Január 28-án Békéscsabára mentem, ahol előadást tartottam a Protestáns Irodalmi Társaság és Bethlen Gábor Szövetség estélyén. Másnap ugyanott prédikáltam, s még aznap délután átmentem Békésgyulára, ahol a Protestáns Irodalmi Társaság estélyén előadást tartottam. Február 23-án a Corvin-testület ünnepi lakomáján „Mátyás király hagyatéka” címen ünnepi beszédet tartottam. Február 25-én a Protestáns Irodalmi Társaság és Bethlen Gábor Szövetség meghívására Győrbe utaztam, ahol este előadást tartottam „Egy nap az emberiség életéből” címmel, másnap az evangélikus templomban prédikáltam; a kora délutáni órákban átmentem Pápára, ahol szintén a Protestáns Irodalmi Társaság estélyén előadást tartottam „Kétféle éhség” címén. Március hó 4-én Debrecenbe utaztam, ahol a Soli Deo Gloria Szövetség konferenciáján a nagyközönség részére előadást tartottam „Eritis sicut Deus”¹ címmel. Március 6–11-én délutánig a teológiai fakultást látogattam meg, ahol kb. 31 előadást hallgattam végig. Résztvettem

¹ Olyanok lesztek mint az Isten

az ifjak egyesületi beszámoló ülésén, számbavettem az intézet külső és belső állapotát, a nagyközönség számára rendezett teaestélyen előadást tartottam és a záróáhítaton prédikáltam. Március 24–26-ig a Református Figyelő szegedi konferenciáját vezettem, amelynek végén vasárnap délelőtt rendezett zárómatinén „A hősie élet útja” címen előadást tartottam. Március 28-án reggel Pécsre mentem a polgári leányiskola látogatására. Este műsoros estélyen előadást tartottam, másnap este az egyetemi és főiskolai ifjúsággal foglalkoztam egy előadás és beszélgetés keretében, délután szülői értekezletet tartottam a tanárokkal és az ifjúsághoz beszéltem. Április 2-án meglátogattam a Baár-Madas leánylíceumot és iskolai istentiszteletén prédikáltam és úrvacsorát osztottam. Április 9-én a budapesti egyházmegye Vigadó-i nagygyűlésén „Krisztus a modern világvárosokban” címmel előadást tartottam. Április 23-án a Skót Misszió felkérésére állásába beiktattam Forgács Gyula missziói magyar lelkészt. Május 8-án és 9-én Balatonkenesén a Kálvin-Szövetség rendezésében csendes napokat vezettem a jelentkező egyházi vezető férfiak számára. Május 9-én a Sydenham lord gyászistentiszteletén prédikáltam a Revíziós Liga felkérésére. Május 11-én este előadást tartottam a teológiai internátus világi ifjúsága számára. Május 13-án Berettyóújfaluba utaztam, ahol a Protestáns Irodalmi Társaság rendezésében előadást tartottam, másnap prédikáltam. Május 18-án Debrecenbe mentem báró Vay László főgondnok beiktatására. Május 20-án a Filadelfia diakonissza egyesület konferenciáján vettem részt és tartottam az intézet jubileumán az ünnepi megemlékezést. Május 22-én a solti egyházmegye tanítóegyesületi gyűlésén Solton előadást tartottam. Május 25-én a Budapest–Baross-téri templomot szenteltem fel. Május 27-én a pestkörnyéki gyülekezeti munkások pestújhelyi konferenciáján előadást tartottam. Június 6-án Fótra mentem a pesti egyházmegye tanítóegyesületi gyűlésén előadást tartottam a református tanító felelősségéről és erőforrásairól. Június 11-től július 6-ig külföldön voltam a belfasti presbiteri nagygyűlésen Magyarországot képviseltem és néhány napot töltöttem az oxfordi mozgalom nagy konferenciáján Oxfordban. Menet meglátogattam a párisi magyar református egyházközséget és június 18-iki istentiszteletükön én szolgáltam. Július 28-ától július 30-ig Szárszón időztem a Soli Deo Gloria Szövetség nagygyűlésén, ahol július 30-án prédikáltam és az új tisztségviselői kart felavattam. Augusztus 2–15-ig három ízben felkerestem a gödöllői világjamboree-t, ezek közül két alkalmat a református csapatok meglátogatására fordítottam; augusztus 15-én pedig a záróistentiszteletet tartottam. Augusztus 24-én Nagykőrösön az Országos Református Lelkészegyesület konferenciáján vettem részt egy rövid előadással, míg augusztus 27-én az Országos Presbiteri Szövetség istentiszteletén prédikáltam. Szeptember 6-án a vértessaljai egyházmegye tanítóegyesület gyűlésén az Igét hirdettem. Szeptember 8–10-ig Újvidéken résztvettem a Life and Work végrehajtó bizottsága ülésén, ahonnét hirtelen hazautaztam. Szeptember 20-án Szentmártonkátán a kecskeméti egyházmegye tanítóegyesületét látogattam meg és végeztem közöttük szolgálatot. Szeptember 28-án a Református Figyelő vezető konferenciáján vettem részt. Október 10-én Szekszárdon a tolnai egyházmegye tanítóegyesületi közgyűlésén jelentem meg és tartottam előadást. Október 16-án Dombóváron a külsősomogyi egyházmegye tanítóegyesületi gyűlésén, október 17-én Pécsen a felsőbaranyai egyházmegye tanítóegyesületi gyűlésén tartottam előadást. Október 18-án meglátogattam gyönki reál gimnáziumunkat és ott a szülőknél, a diákoknál és a tanároknál előadást, illetve biblia magyarázatot tartottam és órákat látogattam. Október 21. és 22. napján Debrecenben a Protestáns Irodalmi Társaság és a Bethlen Gábor Szövetség rendezésében előadást tartottam, másnap a nagytemplomban prédikáltam. Október 28-án este a kőbányai Soli Deo Gloria Szövetség vallásos estélyén előadást tartottam. Október 29-én üdvözöltem a Budapest–Tisztviselőtelepi egyházközség jubiláns főgondnokát, Dabasi Halász Lajos főgondnok urat. Október 31-én a Vigadóban reformációi ünnepi beszédet mondtam. November 4-én és 5-én a Református Figyelő

miskolci konferenciáját vezettem, zárómatinéján az előadást tartottam, s még aznap délután Hejőpáiban az Országos Református Szeretetszövetség három árvaházát templomi istentisztelet keretében igehirdetéssel felszenteltem. November 11-én a Soli Deo Gloria Szövetség zeneakadémiai ünnepélyén a megnyitó beszédet mondtam. Ebben az évben jelent meg Alfa és Omega címen beszédeimnek és cikkeimnek kétkötetes gyűjteménye.

Látogatások

E munkából kiemelkednek az iskolalátogatások. Erről számotadva, általánosságban azt kell mondanom, hogy mindenütt becsületes és jó munka folyik. Akad olyan tanár is, aki tehertétele az iskolának, viszont majdnem mindenik iskolánknál van olyan tanár, aki bármely intézetnek nyeresége és büszkesége volna. A tanári munkának épűgy, mint a lelkipásztornál nem lehet a büntető ellenőrzést úgy érvényesíteni, mint a gépies foglalkozásoknál. Ha egy finác vagy bankhivatalnok néhány pengő idegen vagyont eltulajdonít, börtönbe kerül, de ha egy tanár visszaél a reábízott lelkekkel, s olyan károkat okoz bennük, amelyek alig felmérhetők: sokáig elkerüli az igazságszolgáltatás kezét, mert az eljárás, a bizonyítás, esetleg több kárt okoz, mint amennyire az ily módon kiderített tényállás felismerése gyógyít. A rossz tanár lelket öl és ez nagyobb bűn a herodesi gyermekgyilkosságnál. Megölhet igazságérzetet, önbecsülést, emberekbe való hitet, magasabb világrend iránti érzéket egy olyan tanár, aki részrehajló, üldöz, vagy oktalantul kedvez; aki gyűlöl, vagy rossz példát ad. Ezért szükséges, hogy az iskola egyrészt a szülői házzal belső kapcsolatot tartson fenn és a kölcsönös bizalom alapján egymás nevelői munkáját elősegítsék és támogassák, másrészt az egyház missziói és evangélizációs munkájának minden iskola egy-egy flotta-bázisa legyen, amelyen keresztül az Ige egészen új területeken érezteti a maga áldott hatását. Az is kiderült, hogy némely tanár, aki egy adott helyen valami ok miatt lehetetlenné vált, más helyen hatékony és építő munkát végezhetne. Kár, hogy törvényhozásunk legkevésbé iskolaszervezetünket revideálta és nem terjesztette ki a tanárookra is a lelkipásztorok hivatalból való áthelyezésének intézményes biztosítását. Nemcsak e látogatásaim, hanem régebbi tapasztalatok alapján is meg kell állapítanom, hogy az a gyors fejlődés, amely köznevelésünk egész területén a tanárok didaktikai felkészültségében és a tanítás technikájának folytonos javulásában mutatkozik, nem tapasztalható kívánatos mértékben a legfontosabb, de legnehezebben tanítható tantárgynál, a vallástanításnál. Lehet, hogy egyes hűséges munkások ezen a téren már sok részleteredményt értek el és sok kérdést magukra nézve megoldottak, azonban munkájuk eredménye nem vált közkinccsé, s így mások nem szerezhetnek róla tudomást. Felekezeti iskoláztatásunk mindenütt állami tantervet követ, iskoláinkban állami képzettségű tanárok tanítanak, református iskoláink jogcíme főként abban gyökerezik, hogy világnézetünket, hitünk igazságait, jobban, teljesebben meg tudjuk tanítani a mi iskoláinkban, mint más iskolákban; tehát igen nagy baj, ha vallástanítási praxisunk elmarad és nem tud lépést tartani más tantárgyak didaktikájával. Mindennél szükségesebb volna egy valláspedagógiai gyakorlati folyóirat megindítása vagy pedig egy olyan kézikönyvnek a kiadása, amely pontos elméleti alapozással a magyar református egyház egész vallástanítási anyagát világos példákban feldolgozná. A vallástani tankönyvek kiadását szabályozó szerződések is nehezítik a helyzetet, mert akadályozzák új tankönyvek és próbálkozások keletkezését. Sok ember foglalkozik nálunk vallástanítással, de nem látom sehol a református vallástanítás problematikáját, irodalmát, eredményeit, még olyan mértékben sem, amint ezt az egyház igehirdetői munkájánál tapasztaljuk.

Különösen méltánylást érdemel két tanítóképző-intézetünk munkája. A dunai kálvinizmus kezdetől fogva a nagykőrösi képezdéből nyerte a maga tanítói nemzedékét épen úgy, mint ahogy a kecskeméti tanítónőképezdéből kikerült friss generáció már érezteti hatását egyházi közéletünkben. A tanító-

képezdek színvonala újabb időben gyorsan emelkedik; nemcsak az elméleti és a gyakorlati képzés válik mind talpraesettebbé, igen komoly tudományos munkák eredményeképpen, hanem a tanulók minősége is folyton javul, viszonylagosan a fiúképzésben egyenesen meglepő módon. Ezelőtt egy emberöltővel a gimnáziumi tanulók hajótöröttjei mentek tanítóképzőbe, ma bőven válogathatunk jeles és jó tanulók seregéből olyan képezdei ifjúságot, amely bármely iskolának becsületére válnék. Ezzel a tanítói munka színvonalának szakadatlan emelkedése jár együtt, ez pedig a tanítói állás tekintélyének fokozását fogja maga után vonni. Azért szükséges, hogy ennek jelentőségét kellő időben felismerjük és a tanítóságot, ezt a rendkívül fontos tényezőt – ha ez még nem történt meg – anyaszentegyházunk ébredő mozgalmába öntudatosan és programszerűen beleillesszük. Ezért szeretném, ha a teológia és a tanítóképző ifjúsága között belsőbb kapcsolat jőne létre, s mielőbb megkezdhetnők teológiai ifjúságunknak tanítói oklevéllel való ellátását, vagy ami nekem ennél még fontosabb, a tanítói munkára való szakszerű kiképzését. Az az egyházi rendiség, amely a gyakorlatban tényleg meg volt lelkészek és tanítók között, ép úgy el kell, hogy tűnjék jövőre a missziói munka bajtársi viszonyában, mint ahogy elméletileg nincs meg a dogmatikában és gyakorlatilag nem volt meg sem a reformációban, sem az őskereszténységben.

Körülbelül ezek a gondolatok vezéreltek akkor, amikor az idén tervbe vettem a Dunamelléki Egyházkerület tanítóival való foglalkozást. Ha ezt a munkát úgy végezhettem volna el, amint óhajtottam, minden tanítót iskolájában és gyülekezeti munkássága közepette kellett volna megfigyelnem; minden tanítóttestülettel saját programjukat, nehézségeiket és lehetőségeiket kellett volna megbeszélnem, vagy legalább is napokig tartó konferenciákat kellett volna tartanom minden egyes vidék református tanítói számára. Meg kellett volna ezt tennem egyrészt azért, hogy a közös front és a munkatársi viszony külsőleg is kifejezésre jusson, másrészt azért, hogy ami jó, azt segítsem, ami rossz, azt irtsam, mindenekfelett pedig lelkiismeretfurdalás, elégtétel és inspiráció legyen számukra. Azonban erre mostani életberendezésünk mellett nem is gondolhattam. Így meg kellett elégednem azzal, hogy minden egyházmegye tanítóttestületét egy ünnepélyes közgyűlés keretében látogassam meg. E látogatások úgy zajlottak le, hogy vagy én, vagy egy velem jött igehirdető társam istentiszteletet tartott, amelyben a tanítói szolgálat nehézsége és szépsége adta a gyülekezet előtt az igehirdetés anyagát és tárgyát. Azután dr. Imre Sándor egyházkerületi tanácsbíró és tanügyi előadó úr szólott a református tanítói munka valamelyik alapvető gyakorlati kérdéséről. Majd én kerestem meg hallgatóságommal együtt a tanítói munka nehézségeinek és eredményeinek a forrását. Mindenik találkozás ünnepi felfrissülést és felemelkedést hozott azokra, akik ott szolgáltak, s bizonyára azokra is, akik hallgatták. Sok helyt egy-egy helyi előadás is volt, melyet élénk vita követett, s e vitánál is lehetett irányítást és eszméltetést végezni. Különös hálára vagyok kötelezve Imre Sándor tanácsbíró úr iránt, aki mind a hét alkalommal velem jött, mindig egy érdekes és eszméltető előadással kötötte le a hallgatóság figyelmét, s suggestív egyéniségével különösen mély hatást tett legközvetlenebb gyülekezetére: a magyar református tanítóságra. Az a tény, hogy ő velünk járt, olyan kiváltságot jelent a dunamelléki tanítónemzedékre, amelynek egész jelentőségét és gazdag gyümölcsét későbbben fogjuk meglátni. Köszönetet kell mondanom mindazoknak, akik ebben a munkában segítségemre voltak: Dr. Kováts J. Istvánnak, Szabó Imrének, Muraközy Gyulának, Dr. Csekey Sándornak. Azzal az érzéssel végeztem ezt a munkát, hogy a dunamelléki tanítóság javarészában egy nagyértékű és jó fegyverzetű sereg állana rendelkezésünkre, ha a lélek indítását jobban elfogadnák azok, akik számukra őrhelyet jelölnek ki és jobban elfogadnák őket, akik ezáltal őrhelyeiken nagyobb örömmel és eredményesebben állnának meg.

Theológiai akadémiánk

Theológiai akadémiánkat ez év március 6–11-ig terjedő időben látogattam meg. E látogatásnál segítségemre voltak elnöktársam öccsellenciáján kívül az esperes és gondnok urak, továbbá Imre Sándor és Kolosváry Bálint tanácsbírák. A látogatás a teljes számbavételt tűzte ki célul, amint erről fennebb be is számoltam. Köszönetemet kell kifejeznem Imre Sándornak azért, hogy az ifjúságnak előadást tartott a főiskolai tanulmányozásról és Szabó Imre esperesnek, hogy az internátus világi tagjainak tartott adhortatiót² „Várnak reánk” címmel. E látogatásról felvett jegyzőkönyvet az akadémia 1932–33-ik tanévi értesítője teljes szövegében hozta, s azért itt csak utalok erre. Theológiánk átalakulás állapotában van. Régi, kiváló tanárai lassanként eltávoznak, s helyettük új erők alkalmazására lesz szükség. Körülbelül másfél év múlva a hététagú tanári karból már csak három ember marad meg a helyén. Egész egyházkerületünk minden figyelmére, bölcsességére szükség van, hogy ez a személyi átalakulás ne jelentsen veszteséget, sőt méltó utódok megtalálásával az intézet tanári kara úgy frissüljön fel, hogy szellemi értékeiben kárt ne valljon. Szükséges az is, hogy a tanszékek számában csak olyan megszorítás történjék, amely az intézet hagyományos szellemi színvonalát egy hajszállal sem szállítaná le. A leszállított létszámú tanároknak meg kell adni a megfelelő anyagi biztosítékot arra, hogy minden erejüket magasztos hivatásuk végzésére fordítsák. A Ráday könyvtárt, tanári könyvtárt és ifjúsági könyvtárt fejleszteni és gyarapítani kell, mert e címeken megtakarított kis tételekkel rendkívüli szellemi veszteségek és hátramaradások állnak szemben. Theológiai oktatásunk mindig ingadozni szokott két szempont esetleges prevalenciája szerint: Vagy túlságosan elméletivé, vagy túlságosan gyakorlativá válik. Lelkészképzésünknek legnagyobb problémája a kettő között levő arányos és egészséges egyensúly biztosítása. Akadémiánk nem egyetem, ennél fogva nem öncélú tudományművelés a főfeladata; de nem szakiskola sem, ahol minél több gyakorlati műfogás elsajátítására kell törekedni. Célja az, hogy egységes és tudományos alapon nyugvó theológiai világképet adjon; e közben belevezesse az ifjú embert e tudományos bűvárkodás módszerébe; ha valakiben valamely szakcsoport iránt különös érdeklődés ébredt, segítse mélyebb és alaposabb tanulmányozásra; egyebekben pedig elégedjék meg egy olyan theológiai tájékoztatással, amely minden tudománynak alapvető problematikáját és e kérdésekre adott és szakadatlanul revideált feleleteket áttekinthető rendszerbe foglalja. Az, hogy a tanárok különböző theológiai álláspontúak, csak arra vezethet, hogy a növendékek szabadon választhatják meg tudományos munkálkodásuk szempontjait, de arra nem vezethet, hogy az egységes theológiai világképben eltolódások és zavaró ellenmondások támadjanak. Ennél fogva a theológiai tanároknak megbeszéléseket kell folytatniok egymással és meghallgatniok, esetleg megszívlelniük egymásnak adott kölcsönös tanácsaikat és egymással szemben támasztott igényeiket épen az ifjúság érdekében. Ez a theológiai oktatásnak egyik, mondjuk elméleti felére vonatkozik. A másik, nehezebb fele a gyakorlati képzés. A gyakorlati képzés ismét kettős: amikor elméletileg vetjük fel a gyakorlati élet problémáit és próbáljuk megoldani, azután, mikor a megoldást saját munkánkkal kipróbáljuk. A gyakorlati képzés nem azt jelenti, hogy sokat kell prédikálni, sok vallástanítást kell végezni, sok presbiteri jegyzőkönyvet és anyakönyvi kivonatot kell írni, hanem azt jelenti, hogy meg kell beszélni az igehirdetés problémáit és a megoldási módokat gyakorlati prédikációkban megmutatni; meg kell beszélni a vallástanítás konkrét problémáit, s a megoldási módokat gyakorlati tanításban eltanítani. Nemcsak a gyakorlati theológia és az egyházjog tanárának kell ilyen gyakorlati munkát végezni, hanem minden tanárnak. Hiszen vannak ilyen reális problémáink minden szakban. Például: Mi a haszna az egyháztörténeti igazságoknak a lelkipásztori praxisban? Mi a gyakor-

² buzditó jellegű áhítat

lati haszna az újszövetségnek, vagy az ószövetségnek? Mi a vigasztalás dogmatikai alapja; mi a szociális munka etikája; mit jelent a hetedik parancs a lelkipásztori praxisban? Kíváncsi, hogy a tanárok jegyzeteiket az ifjúságnak kiadják és azt többször, lehetőleg minden évben revideálják. Sem a diktálás, sem a petrifikált kurzus nem ad helyes módszert. Az ifjúság helyes szórakozásáról, sportjáról, szellemi felüdüléséről nagyobb mértékben kellene gondoskodni. Theológiánk kiváló tanárait egyházkerületünk teljes mértékben ismeri és értékeli. Felesleges dolog volna róluk ismerős állításokat ismételni. De rá kell mutatnom arra a rendkívüli szolgálatra, amelyet theológiánk új tanára dr. Csekey Sándor végez, saját szakmájának tanításán, más nehéz tantárgyak helyettesítő előadásán kívül az internátus nehéz dolgainak vezetésében és irányításában, továbbá abban a rendkívül odaadó pásztori munkában, amellyel az internátus összes bennlakóit, nevelőket, ifjúságot, alkalmazottakat mintegy kis gyülekezetté szervezi és példaadó hűséggel gondozza. Theológiánk súlyos terhet jelent a gyülekezetekre, de erről a helyről ki kell jelentenem, hogy egyetlenegy fillér sem megy kárba, s a szent siklusokból lélek és élet támad. Vajha minél több lelki szál kapcsolná egybe a gyülekezeteket az egyházkerület szemefényével a theológiai akadémiánkkal!

Egyházmegyéink

Áttekintve az egyházmegyék jelentéseit, meg kell állapítanunk, hogy bár az anyagi válság egyre tart, sőt ijesztő hatásai itt-ott hovatovább mind jobban érezhetők, a Dunamelléki Református Egyházkerület gyülekezetei és iskolái eddigelé dacolnak annak ostromával. Még mindig minden bajnak az a forrása, hogy a jó világban igénybevett kölcsönök, elvállalt kötelezettségek, létrehozott alkotások terheit a változó világban az egyharmadára zsugorodott nemzeti, egyházi és magánháztartási jövedelem nem bírja el. A hitelélet terén létrejön valamelyes automatikus kiegyenlítődé, mint ahogy a meteorológiába szűkségekpen feloldódnak az egyes, sokszor igen veszedelmes feszültségek, s ez a folyamat, lassabban bár, de be fog következni a gazdasági élet egész mezejére. Kiegyenlítődik a disparitás³, mely az egyes termelési ágak között van, s a produkció az igényekhez szabja magát, viszont az igények csendesén alább szállanak. Áll-gazdasági képleteket nem tűr el a valóság. Több-kevesebb katasztrófával, de szakadatlanul folyik tovább a visszaértékelés, egy túlságosan előre rugtatott gazdasági civilizációnak sietős visszaigazodása. Ennek a jele az, hogy dollárkölcsönét már több egyházközség vissza tudta 30–40%-os árfolyam mellett megvásárolni záloglevelekkel fizetni. Amily erővel követelem, hogy egyházközségeink hitelezőik részéről kíméletet tapasztaljanak, mert kölcsöneiket nem nyereségvágyból, hanem a magyar nemzeti művelődésnek hozott olyan áldozatos szolgálatok céljaira vették fel, melyekre maguk még ráfizették földi javaikat, a hívek lelki nyugalját, tisztviselőik egészségét és fél életét, épen úgy követelem a magyar református egyház közhitele szempontjából azt is, hogy az egyes egyházközségek felelős tényezői mindezt elkövessenek tartozásaik törlesztésére és e nehéz időkben a jó családanya különös gondosságával kezeljék és számolják el a reábizott javakat. Az a tapasztalásom, hogy eddigelé veszedelem csak ott támadt, ahol az általános eladósodás és nehéz gazdasági helyzet mellé hivatlan társul hihetetlen naivitás, elképesztő tudatlanság, vagy rendetlenkedő könnyelműség járult. Az lehet, hogy az egyházközség nem tud fizetni, ez sokszor tragikus és tiszteletet érdemlő helyzet. De hogy egy egyházközség számadásai rendetlenek legyenek, pénzkezelése hiányos és megbízhatatlan, felelősségérzete a semmivel egyenlő, s akkor a martiromság palástjába öltözködve kibújni igyekeznek a vállalt kötelezettségek terhe alól, nem méltó erkölcsi testülethez és nem méltó református egyházhoz.

³ különbség, eltérés

Az egyházmegyek jelentéséből az is kitűnik, hogy a köztartozások halogatása vagy behajtása terén való könnyelmű engedékenység halálos veszedelmekkel bosszulja meg magát. Nem tudom eléggé osztorozni azt az eddigi szokást, mely eddigelé a tanítói nyugdíjjárulékok terén tapasztalható. Az állam évről-évre kiveti ezeket a roppant magas járulékokat, a hátralékok után 12%-os kamatot szed, de igen sok egyházközség nem fizet. Néhány év alatt a hátralék ijesztő mértékben felnövekedik, de behajtása terén soha elhatározó lépést nem tettek, így érthető, ha átment a köztudatba, hogy ezt a tartozást nem kell megfizetni. Közben pedig előáll az az irtózatosságot, hogy míg egyrészt egy csomó gyülekezet szinte élete árán is eleget tesz a kötelezettségének, igen sok gyülekezet, bár be tudta volna fizetni, egyszerűen nem fizet és ezt az állapotot nyugodtan tűri tovább minden felelős tényező. Ma már úgy felszaporodtak a hátralékok, hogy azokat többé behajtani nem lehet. Viszont elengedni a tartozást erkölcstelen és igazságtalan, mert azt jutalmazzuk, aki kötelességét nem teljesítette és megbüntetjük azt, aki hű volt, szót fogadott és szenvedett az állam javáért. Tovább vezetni és minden 6-8 évben ismét megduplázni e címen az állam követeléseit, igazán felesleges munka. Ideje volna tehát ebben a kérdésben rendet teremteni, s valami tranzakcióval az igazság mértéke szerint egyenlő elbánással segíteni és terhelni mindenkit.

Az általános elszegényedés ijesztő képét mutatja a statisztika. A perselypénz 10%-kal, az adomány 30%-kal, az építkezés 45%-kal kevesebb 1932-ben, mint 1931-ben volt. Egyre több az olyan lelkész és tanító, aki rendetlenül, vagy csak egy részében kapja meg fizetését, pedig e téren a Dunamellék még aránylag jól áll. Lelkészeink és tanítóink anyagi helyzete sokhelyt igen sötét, főképen a régi gazdag terményjövődelmes gyülekezetekben.

Egyébként az építő munka csendesesen folyik. Egyre több jelentés érkezik arról, hogy a református napok, körzeti konferenciák, presbiterek, gyülekezeti munkások összejövetelei mennyi áldással járnak. Csak a hívőnek ígértetik a győzelem. A hívő ember az az erőtenyező, mellyel a világ sohasem számol s ezért vele szemben a harcot mindig elveszíti az utolsó pillanatban. Mindenki, aki előre vitt egy lelket a hitben, lépett egyet a győzelem felé.

Nemzeti egység

Ezek a nehéz évek nagy magyar igazságok és szózatok csillagírását vetítik újból az égre. A nemzeti öncélúság gondolata, a nemzeti egység szolgálata kifejezett kormányzati programmá vált. A magyar protestantizmus s benne a református egyház megfényszeredő arccal figyel fel ezekre az Igékre. Négyszáz év óta mindig ezt hirdette, sőt sokszor csak egyedül ő hirdette ezt. Sötét századokban ő volt a nemzeti öncélúság megtestesítője és kezessége. A nemzet lelki egységének érdekében egyházkerületem minden komoly és irányadó embere velem együtt soha meg nem szűnt a tőle telhető legnagyobb teljesítményeket megtenni, még ha személyes áldozatokkal, sérelemmel és hátrátétellel járt is. Mindezt természetesen találgatjuk s továbbra is megteesszük, mert ez a mi egyetlen örökségünk és szent kötelességünk. Azért a legkisebb elemista diáktól fel a legmagasabb tisztségek és méltóságok betöltőjéig minden református magyar ember a Dunamelléken hirdeti és cselekszi, hogy ennek a nemzetnek a lelke erős, fényes, tiszta, egységes, öntudatos és teremtmény. A lélek nagy forradalmába a lelki kálvinizmus: a lélek népe, azzal a tudattal áll: az Úr ez a harc és az Úr a győzelem!